

УДК 331.5:314.4(477.54)

*Н.М. ВНУКОВА,
доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри
Харківського національного економічного університету
Н.І. ПРИТУЛА,
кандидат економічних наук, викладач кафедри
Харківського національного економічного університету*

ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА ІНВАЛІДІВ У ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Постановка проблеми. Підприємництво інвалідів відіграє важливу роль у вирішенні економічних і соціальних завдань Харківської області, оскільки сприяє реабілітації інвалідів, залученню їх до суспільного життя, соціальній інтеграції в суспільство, створенню нових робочих місць, насиченню споживчого ринку товарами і послугами, формуванню конкурентного середовища, економічній самостійності населення міста, стабільності податкових надходжень. Розвиток підприємництва інвалідів є одним з пріоритетних завдань соціально-економічного розвитку регіону.

650 мільйонів осіб, що складає близько 10% населення в світі, є інвалідами [1]. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я ця цифра зростає у зв'язку зі зростанням чисельності населення, досягненнями медичної науки і процесом старіння населення. За даними Програми розвитку ООН, на частку країн, що розвиваються, припадає 80% інвалідів [2]. Тобто, актуальність проблем інвалідності, організації соціального захисту інвалідів та підвищення їх якості життя обумовлена її масштабністю.

Протягом останнього десятиріччя в Україні за зменшення наявного населення домінує тенденція зростання інвалідності. На початку 1990-х років загальна чисельність інвалідів в Україні становила близько 3% усього населення, або 1,5 млн. осіб [0].

Виклад основного матеріалу. Станом на 01.01.2008 р. кількість інвалідів у Харківській області становить 150960 осіб (у тому числі діти-інваліди). На підприємствах міста та області, згідно зі звітними даними, працевлаштовано 26494 інваліди.

Харківським обласним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів постійно контролюється питання основного дотримання підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності і господарювання нормативу створення робочих місць для забезпечення працевлаштування інвалідів. Значну увагу відділення Фонду приділяє професійній підготовці та фінансуванню навчання інвалідів області, здобуття ними вищої освіти. За 2005–2008 рр. відділення сплатило за навчання 244958 грн.

Впродовж 2005—липня 2008 рр. Харківська служба зайнятості працевлаштувала близько половини інвалідів, які перебували на їхньому обліку [4] (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка працевлаштування інвалідів Харківською службою зайнятості у 2005—2008 рр.

Показник	2005р.	2006р.	2007р.	Січень—липень 2008р.
Чисельність інвалідів, які перебували на обліку в службі зайнятості, осіб	510	729	1067	986
Чисельність інвалідів, працевлаштованих службою зайнятості, осіб	297	328	364	350
Рівень працевлаштування інвалідів службою зайнятості, %	58,2	45,0	34,11	35,5

Харківський обласний центр зайнятості організував та контролює роботу щодо надання інвалідам повного комплексу послуг з пошуку і добору підходящої роботи, забезпечує адресний та індивідуальний підхід до кожної особи, враховуючи рівень медичної та трудової реабілітації інвалідів, а також попит на робочу силу в регіоні.

Протягом січня—липня 2008 р. забезпечено проведення активних програм сприяння зайнятості осіб з інвалідністю:

- працевлаштовано 350 осіб, або 35,5% від загальної чисельності зареєстрованих в службі зайнятості інвалідів;
- підприємницьку діяльність започаткували 7 інвалідів;
- з метою підвищення конкурентоспроможності на ринку праці осіб з інвалідністю професійним навчанням охоплено 118 осіб, в тому числі 99 осіб за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, 14 осіб — за рахунок коштів підприємств, 5 інвалідів — за рахунок коштів Фонду соціального захисту інвалідів;
- надано 78 консультаційних послуг з питань працевлаштування та роз'яснення чинного законодавства про зайнятість та 4,2 тис. профорієнтаційних послуг.

Таблиця 2

Навчання інвалідів службою зайнятості у 2005—2008 рр.

Показник	2005 р.	2006 р.	2007 р.	Січень—липень 2008 р.
Кількість інвалідів, які проходили професійне навчання, осіб	22	20	66	118
Кількість інвалідів, які проходили навчання за підприємницькими напрямками, осіб	1	0	12	8
Кількість інвалідів, які відкрили власну справу, осіб	0	0	10	7

Невисокий рівень працевлаштування інвалідів службою зайнятості обумовлений тим, що значна частина поданих вакансій залишається незадоволеною через те, що інвалідам пропонують робочі місця, які не потребують кваліфікації (наприклад, прибиральниці, охоронці, підсобні робітники), тим часом серед осіб з обмеженими фізичними можливостями є висококваліфіковані працівники із вищою освітою. Крім того, на цих робочих місцях здебільшого пропонується заробітна плата на рівні мінімальної.

Основними причинами, які стримують зайнятість інвалідів у Харківській області, є:

- порівняно низький рівень освіти інвалідів;
- недостатній рівень підтримки інвалідів – випускників навчальних закладів;
- відсутність механізму заохочення роботодавців до працевлаштування інвалідів;
- недостатня кількість спеціалізованих робочих місць для інвалідів.

На сьогодні в Україні:

1) не сформована державна політика з питань реалізації активних заходів інтеграції інвалідів у суспільне життя;

2) недостатньо створюються робочі місця для працевлаштування інвалідів;

3) низьким є рівень працевлаштування інвалідів;

4) масштаби залучення інвалідів до підприємницької діяльності залишаються незначними;

5) тільки починає формуватися безбар'єрне середовище для інвалідів як головний засіб прискорення їх інтеграції в суспільне життя;

6) не забезпечується дотримання стандартів рівня життя для людей з інвалідністю через відсутність умов для ефективної реалізації їхнього права на трудову діяльність.

З метою формування умов для розвитку підприємництва інвалідів у місті Харкові та області необхідне об'єднання зусиль і узгодженість дій органів державної влади України, органів місцевого самоврядування, організацій, що утворюють інфраструктуру підприємництва, громадських об'єднань і некомерційних організацій підприємців, суб'єктів малого і середнього підприємництва міста Харкова. Результатом взаємодії повинен стати розвиток нормативно-правової бази, регулюючої підприємницьку діяльність інвалідів, інформаційної бази і фінансових механізмів підтримки підприємництва інвалідів, адже метою державної підтримки малого підприємництва є сприяння формуванню, розвитку і становленню малого підприємництва як провідної сили в подоланні негативних процесів в економіці та забезпечення сталого позитивного розвитку суспільства [5].

Реалізація заходів зі сприяння розвитку підприємництва інвалідів вимагає комплексного і послідовного підходу, що передбачає використання програмно-цілевих методів.

Подолання наявних проблем має ґрунтуватися на створенні сприятливих соціально-економічних, організаційних та правових умов для реалізації права особи з обмеженими фізичними й розумовими можливостями працювати на підприємствах, в установах, організаціях, а також займатися підприємницькою та іншою трудовою діяльністю, яка не заборонена законом [6].

Метою статті є розробка заходів підтримки підприємництва інвалідів з визначенням пріоритетності, побудова відповідної ієрархічної структури суб'єктів підтримки інвалідів.

Заходи підтримки підприємництва інвалідів у Харківській області повинні бути спрямовані на:

- підвищення якості життя інвалідів та створення безбар'єрного середовища життєдіяльності;
- сприяння розвитку підприємництва інвалідів;
- сприяння суб'єктам підприємництва – інвалідам в просуванні вироблених товарів (робіт, послуг);
- забезпечення зайнятості і розвиток самозайнятості інвалідів;
- збільшення частки виробництва суб'єктами підприємництва – інвалідами товарів (робіт, послуг) в обсязі виробництва продукції підприємствами Харківської області.

Для досягнення поставлених цілей та вирішення завдань необхідно визначитися з пріоритетними напрямками розробки заходів, для чого було застосовано метод аналізу ієрархій (метод МАІ) [7], сутність якого полягає у виборі найбільш оптимального варіанта вирішення проблеми шляхом попарних порівнянь її декомпозиційних складових. Принцип ідентичності й декомпозиції передбачає структурування проблем у вигляді ієрархії або мережі, що є першим етапом застосування МАІ. У найбільш елементарному вигляді ієрархія будується з вершини (цілей — з погляду управління), через проміжні рівні (критерії, від яких залежать наступні рівні) до найнижчого рівня (який звичайно є переліком альтернатив).

За цим методом на першому етапі визначаються найважливіші елементи проблеми, на другому — найкращий спосіб перевірки спостережень, а також випробування й оцінка елементів. Наступним етапом є обґрунтування способу застосування рішення й оцінка його якості. В подальшому весь процес піддається перевірці й переосмислюванню до тих пір, поки не буде впевненості, що процес охопив усі важливі характеристики, необхідні для подання й вирішення проблеми. Крім того, процес може бути проведений й над послідовністю ієрархій: у цьому випадку результати, отримані в одній з них, використовуються як вхідні дані при вивченні наступної.

Виходячи з вищевикладеного, дослідження проводилося за такими етапами.

На першому етапі, на основі опитування десяти провідних спеціалістів, що займаються регулюючою та практичною діяльністю у сфері підприємництва інвалідів, було визначено десять напрямів впливу на забезпечення стабільного розвитку підприємництва інвалідів в Харківській області.

Напрямами розробки заходів для попарного порівняння є:

1. Організація єдиної системи та програмного забезпечення в реєстрації підприємницької діяльності інвалідів для максимального скорочення термінів реєстрації та надання пільг згідно з чинним законодавством, а також переоформлення цих пільг (Н1).

2. Сприяння розвитку сімейного підприємництва інвалідів та стимулювання працевлаштування інвалідів у сільській місцевості, з урахуванням потреб на ринку праці та їх професійно-кваліфікаційного складу (Н2).

3. Створення системи спільного фінансування початкової підприємницької діяльності інвалідів (Н3).

4. Інтеграція зусиль у підготовці та проведенні Євро 2012 на території Харківської області (Н4).

5. Координація всіх фінансових потоків, які виділяються для підтримки підприємництва інвалідів для їх максимальної ефективності (Н5).

6. Підтримка інноваційного руху підприємництва інвалідів (Н6).
7. Підвищення правової підтримки в діяльності підприємців інвалідів (Н7).
8. Підтримка діючих підприємств, які застосовують працю інвалідів, у межах 4-відсоткової квоти (Н8).
9. Створення єдиного сайту «Підприємництво інвалідів Харківської області» з урахуванням Європейських стандартів та вступу України до СОТ (Н9).
10. Підтримка навчальних закладів підготовки фахівців інвалідів за професіями та спеціальностями, що користуються попитом на ринку праці (Н10).

На другому етапі було виконано декомпозицію поставленої задачі в домінуючу ієрархію. Ієрархічна модель для забезпечення стабільного розвитку підприємництва інвалідів у Харківській області представлена на рис. 1.

Рис. 1. Ієрархічна модель підвищення якості життя інвалідів

Як видно з рис. 1., дана модель складається з трьох рівнів:

- стратегічна мета розробки заходів (підвищення якості життя інвалідів шляхом створення сприятливих умов для їх зайнятості та реабілітація до працездатності через зняття обмежень життєдіяльності та забезпечення стабільного розвитку підприємництва інвалідів в Харківському регіоні);
- цілі забезпечення підтримки підприємництва інвалідів (працевлаштування, кооперація, навчання, інформування та підтримка підприємництва);
- напрями здійснення цілей та досягнення стратегічної мети розробки заходів.

На третьому етапі, згідно із законом ієрархічної безперервності, було проведено суб’єктивні парні порівняння елементів другого та третього рівнів (рис. 1.) ієрархічної моделі за шкалою відносної важливості [07].

Для оцінки векторів пріоритетів будується матриця попарних порівнянь, після чого необхідно виконати оцінку ступеня відхилення від узгодженості (ІУ). У випадку, коли відхилення узгодженості перевищує встановлену межу, експертам варто перевірити свої судження у матриці. Якщо розділити ІУ на число, що відповідає випадковій узгодженості матриці того ж порядку, одержимо відношення узгодженості (ВУ). Слід зазначити, що допустиме значення ВУ повинно належати інтервалу від 0 до 10%. У деяких випадках верхньою границею інтервалу може бути й 20%. Якщо ВУ перевищує нормативну величину, то учасникам слід додатково дослідити завдання й перевірити свої судження.

У табл. 3 побудовано матриці попарних порівнянь для третього рівня ієрархічної моделі.

Таблиця 3

Матриця попарних порівнянь для третього рівня ієрархії

Працевлаштування	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	Вектор пріоритетів	Ранг
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
H1	1,00	0,33	0,20	2,00	3,00	7,00	1,00	0,33	0,11	3,00	0,076	6
H2	3,00	1,00	1,00	1,00	3,00	1,00	3,00	1,00	3,00	1,00	0,133	3
H3	5,00	1,00	1,00	1,00	3,00	4,00	3,00	1,00	3,00	1,00	0,161	2
H4	0,50	1,00	1,00	1,00	0,20	1,00	0,33	0,33	1,00	0,20	0,047	9
H5	0,33	0,33	0,33	5,00	1,00	0,33	0,33	0,20	2,00	1,00	0,053	8
H6	0,14	1,00	0,25	1,00	3,00	1,00	0,33	0,20	1,00	0,33	0,047	9
H7	1,00	0,33	0,33	3,00	3,00	3,00	1,00	0,33	3,00	0,33	0,086	5
H8	3,00	1,00	1,00	3,00	5,00	5,00	3,00	1,00	7,00	3,00	0,223	1
H9	9,00	1,00	0,33	1,00	0,50	1,00	0,33	0,14	1,00	0,20	0,056	7
H10	0,33	1,00	1,00	5,00	1,00	3,00	3,00	0,33	5,00	1,00	0,118	4
$\lambda_{\max} = 11,659$												
$IY = 0,285$												
$BY = 0,191$												
Кооперація	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	Вектор пріоритетів	Ранг
H1	1,00	1,00	2,00	5,00	4,00	3,00	3,00	5,00	3,00	2,00	0,205	1
H2	1,00	1,00	2,00	5,00	4,00	3,00	3,00	5,00	3,00	2,00	0,205	1
H3	0,20	0,50	1,00	0,33	1,00	0,50	1,00	1,00	0,20	0,25	0,040	8
H4	0,50	0,50	3,00	1,00	2,00	3,00	4,00	2,00	0,33	2,00	0,111	3
H5	0,25	0,25	1,00	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,20	0,50	0,046	6
H6	0,33	0,33	2,00	0,33	1,00	1,00	1,00	1,00	0,33	0,50	0,052	5
H7	0,33	0,33	1,00	0,25	1,00	1,00	1,00	1,00	0,33	0,33	0,045	7
H8	0,20	0,20	1,00	0,50	1,00	1,00	1,00	1,00	0,25	0,50	0,045	7
H9	0,33	0,33	5,00	3,00	5,00	3,00	3,00	4,00	1,00	2,00	0,154	2
H10	0,50	0,50	4,00	0,50	2,00	2,00	3,00	2,00	0,50	1,00	0,097	4
$\lambda_{\max} = 12,337$												
$IY = 0,123$												
$BY = 0,082$												

Продовж. табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Навчання	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	Вектор пріоритетів	Ранг
H1	1,00	1,00	0,33	1,00	3,00	2,00	1,00	3,00	0,50	0,33	0,086	5
H2	1,00	1,00	2,00	1,00	2,00	3,00	2,00	1,00	0,50	0,20	0,094	4
H3	3,00	0,50	1,00	2,00	3,00	2,00	1,00	3,00	0,33	0,33	0,103	3
H4	1,00	1,00	0,50	1,00	0,50	0,33	0,33	0,25	0,20	0,50	0,042	10
H5	0,33	0,50	0,33	2,00	1,00	2,00	1,00	2,00	0,33	0,20	0,061	7
H6	0,50	0,33	0,50	3,00	0,50	1,00	1,00	3,00	0,33	0,20	0,060	8
H7	1,00	0,50	1,00	3,00	1,00	1,00	1,00	3,00	0,33	0,50	0,084	6
H8	0,33	1,00	0,33	4,00	0,50	0,33	0,33	1,00	0,25	0,50	0,048	9
H9	2,00	2,00	3,00	5,00	3,00	3,00	3,00	4,00	1,00	1,00	0,208	2
H10	3,00	2,00	2,00	5,00	5,00	2,00	3,00	5,00	1,00	1,00	0,214	1
$\lambda_{\max} = 11,589$												
$I_U = 0,098$												
$V_U = 0,066$												
Інформування	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	Вектор пріоритетів	Ранг
H1	1,00	3,00	4,00	3,00	2,00	3,00	4,00	3,00	0,33	2,00	0,181	2
H2	0,33	1,00	1,00	0,33	0,33	3,00	3,00	4,00	0,33	3,00	0,089	6
H3	0,25	1,00	1,00	2,00	1,00	2,00	3,00	2,00	0,33	2,00	0,099	3
H4	0,33	3,00	0,50	1,00	2,00	1,00	2,00	1,00	0,50	2,00	0,092	5
H5	0,50	3,00	1,00	0,50	1,00	3,00	2,00	3,00	0,20	1,00	0,095	4
H6	0,33	0,33	0,50	1,00	0,33	1,00	1,00	2,00	0,50	3,00	0,064	7
H7	0,25	0,33	0,33	0,50	0,50	1,00	1,00	3,00	0,33	2,00	0,056	8
H8	0,33	0,25	0,50	1,00	0,33	0,50	0,33	1,00	0,14	0,50	0,036	10
H9	3,00	3,00	3,00	2,00	5,00	2,00	3,00	7,00	1,00	2,00	0,235	1
H10	0,50	0,33	0,50	0,50	1,00	0,33	0,50	2,00	0,50	1,00	0,052	9
$\lambda_{\max} = 11,616$												
$I_U = 0,149$												
$V_U = 0,100$												
Підтримка підприємництва	H1	H2	H3	H4	H5	H6	H7	H8	H9	H10	Вектор пріоритетів	Ранг
H1	1,00	0,33	0,33	3,00	0,25	0,50	0,17	3,00	2,00	3,00	0,056	6
H2	3,00	1,00	0,25	2,00	1,00	3,00	0,33	5,00	4,00	5,00	0,114	4

Продовж. табл. 3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
H3	3,00	4,00	1,00	5,00	3,00	5,00	0,50	7,00	5,00	6,00	0,216	2
H4	0,33	0,50	0,20	1,00	0,33	0,13	0,13	2,00	0,33	0,50	0,026	9
H5	4,00	1,00	0,33	3,00	1,00	2,00	0,25	7,00	6,00	4,00	0,123	3
H6	2,00	0,33	0,20	3,00	0,50	1,00	0,20	4,00	3,00	2,00	0,069	5
H7	6,00	3,00	2,00	8,00	4,00	5,00	1,00	9,00	7,00	9,00	0,308	1
H8	0,33	0,20	0,14	0,50	0,14	0,25	0,11	1,00	0,33	2,00	0,022	10
H9	0,50	0,25	0,20	3,00	0,17	0,33	0,14	3,00	1,00	2,00	0,039	7
H10	0,33	0,20	0,17	2,00	0,25	0,50	0,11	0,50	0,50	1,00	0,027	8
λ _{max} = 14,531												
IU = 0,070												
VU = 0,047												

Матриці попарних порівнянь, побудовані для підвищення якості життя та підтримки підприємництва інвалідів (табл. 3), показали, що:

1) на працевлаштування інвалідів найбільший вплив має забезпечення підтримки діючих підприємств, які застосовують працю інвалідів, у межах 4-відсоткової квоти (0,223) та створення системи спільного фінансування початкової підприємницької діяльності інвалідів (0,161);

2) на кооперацію серед інвалідів найбільший вплив має необхідність в першу чергу організувати єдину систему та програмне забезпечення в реєстрації підприємницької діяльності інвалідів та сприяти розвитку сімейного підприємництва інвалідів, а в другу чергу — створити єдиний сайт «Підприємництво інвалідів Харківської області» з урахуванням Європейських стандартів та вступу України до СОТ;

3) на покращення навчання серед інвалідів найбільший вплив має необхідність підтримки навчальних закладів підготовки фахівців інвалідів за професіями та спеціальностями, що користуються попитом на ринку праці (0,214);

4) для всебічного інформування інвалідів — створення єдиного сайту «Підприємництво інвалідів Харківської області» з урахуванням Європейських стандартів та вступу України до СОТ (0,235);

5) для підтримки підприємництва серед інвалідів — підвищення правової підтримки в діяльності підприємців інвалідів (0,308), створення системи спільного фінансування початкової підприємницької діяльності інвалідів (0,216), координація всіх фінансових потоків, які виділяються для підтримки підприємництва інвалідів для їх максимальної ефективності (0,123).

Для визначення пріоритетності цілей ієрархічної моделі у табл. 4 пропонується для аналізу матриця попарних порівнянь для другого рівня моделі.

Як видно з табл. 4, для досягнення стратегічної мети розробки Підпрограми перевага надається працевлаштуванню інвалідів (0,428) та підтримці підприємництва інвалідів (0,249).

На основі розрахунків (табл. 3, 4), будується матриця глобальних пріоритетів співвідношення цілей та заходів для підтримки підприємництва інвалідів (табл. 5) для

обчислення ймовірностей впливу кожного із заходів на стратегічну мету — підвищення якості життя інвалідів шляхом створення сприятливих умов для їх зайнятості через зняття обмежень життєдіяльності та реабілітацію до працездатності.

Таблиця 4

Матриця попарних порівнянь для другого рівня ієрархії

Підвищення якості життя інвалідів	Працевлаштування	Кооперація	Навчання	Інформування	Підтримка підприємництва	Вектор пріоритетів
Працевлаштування	1,00	5,00	3,00	3,00	3,00	0,428
Кооперація	0,20	1,00	0,33	0,33	0,33	0,060
Навчання	0,33	3,00	1,00	3,00	0,33	0,160
Інформування	0,33	3,00	0,33	1,00	0,33	0,103
Підтримка підприємництва	0,33	3,00	3,00	3,00	1,00	0,249
						$\lambda_{\max} = 5,385$
						$IU = 0,096$
						$BU = 0,085$

Таблиця 5

Матриця глобальних пріоритетів співвідношення цілей і заходів підтримки підприємництва інвалідів

	Працевлаштування (0,428)	Кооперація (0,060)	Навчання (0,160)	Інформування (0,103)	Підтримка підприємництва (0,249)	Глобальні пріоритети	Ранг
H1	0,076	0,205	0,086	0,181	0,056	0,091	7
H2	0,133	0,205	0,094	0,089	0,114	0,122	3
H3	0,161	0,04	0,103	0,099	0,216	0,152	1
H4	0,047	0,111	0,042	0,092	0,026	0,049	10
H5	0,053	0,046	0,061	0,095	0,123	0,076	8
H6	0,047	0,052	0,06	0,064	0,069	0,057	9
H7	0,086	0,045	0,084	0,056	0,308	0,135	2
H8	0,223	0,045	0,048	0,036	0,022	0,115	4
H9	0,056	0,154	0,208	0,235	0,039	0,100	6
H10	0,118	0,097	0,214	0,052	0,027	0,103	5

З табл. 5 видно, що при розподілі бюджетних коштів для підтримки підприємництва інвалідів в першу чергу необхідно їх направити на створення системи спільного фінансування початкової підприємницької діяльності інвалідів, підвищення правової підтримки в діяльності підприємців інвалідів та сприяння розвитку сімейного підприємництва інвалідів, стимулювання працевлаштування інвалідів у сільській

місцевості, з урахуванням потреб на ринку праці та їх професійно-кваліфікаційного складу. Причому кількісне значення глобального пріоритету з табл. 5 показує частку коштів, яку необхідно направити на розвиток одного із пріоритетних напрямів.

Розроблені заходи підтримки підприємництва інвалідів пропонується реалізувати на принципах міжвідомчої взаємодії органів місцевого самоврядування Харківської області з органами державної влади України, громадськими організаціями і некомерційними організаціями підприємців, суб'єктами малого і середнього підприємництва.

На основі дедуктивної логіки отримано множину суб'єктів підтримки інвалідів, між якими існують певні відносини та які необхідно структурувати. Елементи суб'єктів підтримки інвалідів мають такий склад:

- Харківське відділення Фонду соціального захисту інвалідів;
- громадські організації інвалідів;
- Головне управління економіки;
- Головне управління праці та соціального захисту населення обласної державної адміністрації;
- Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва (Держкомпідприємство);
- Міністерство праці та соціальної політики України;
- Харківський обласний центр зайнятості;
- фонди загальнообов'язкового державного соціального страхування;
- навчальні заклади системи Мінпраці щодо працевлаштування інвалідів;
- центри професійної реабілітації інвалідів;
- Харківські регіональні фонди підтримки підприємництва;
- Харківська обласна державна адміністрація;
- Міністерство економіки України;
- Міністерство фінансів України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство освіти та науки України;
- вищі навчальні заклади України (ВНЗ України).

З метою структуризації суб'єктів, пов'язаних з підтримкою інвалідів, з розподілом суб'єктів за рівнями з більшим або меншим домінуванням, застосована методика структурування елементів системи [08].

Після встановлення зв'язків взаємодії між переліченими вище суб'єктами підтримки інвалідів на основі вивчення основних завдань та напрямів діяльності, проведення ітерацій аналізу залежності суб'єктів отримано ієрархічну структуру взаємодії суб'єктів підтримки інвалідів, що представлена на рис. 2.

Отримана ієрархічна структура взаємодії суб'єктів підтримки інвалідів дасть змогу визначити головні суб'єкти, що мають сприяти підтримці інвалідів, зокрема підприємства серед інвалідів. Це дозволить рівномірно розподілити всіх виконавців реалізації заходів для їх ефективного виконання.

Рис. 2. Ієрархічна структура взаємодії суб'єктів підтримки інвалідів

Висновки. Таким чином, за допомогою методу аналізу ієрархій для забезпечення підвищення якості життя інвалідів шляхом створення сприятливих умов для їх зайнятості та реабілітації до працездатності через зняття обмежень життєдіяльності та забезпечення стабільного розвитку підприємництва інвалідів у Харківському регіоні експерти визначили, яким чином потрібно підтримувати підприємництво інвалідів та забезпечувати їх працевлаштування. Це необхідно реалізувати шляхом цілеспрямованої роботи та співпраці суб'єктів підтримки інвалідів на всіх рівнях ієрархії.

Джерела

1. *Конвенція* о правах инвалидов: равные среди равных. Представительство ООН в РФ, Информационный центр ООН в Москве, Региональная общественная организация инвалидов «Перспектива». – М.: «Алекс», 2008. – 112 с.
2. *Сайт ООН* // <http://www.un.org/russian/disabilities/convention/>
3. *Терюханова І.* Зайнятість інвалідів: реалії та перспективи // <http://www.dcz.gov.ua>
4. *Харківський* регіональний центр зайнятості // <http://www.dcz.gov.ua>
5. *Про державну* підтримку малого підприємництва: Закон України №2063-III від 19.10.2000 року // www.rada.gov.ua
6. *Про основи* соціальної захищеності інвалідів в Україні: Закон України № 875-ХІІ від 21 березня 1991 року // www.rada.gov.ua
7. *Саати Т.* Принятие решений. Метод анализа иерархий. – М.: Радио и связь, 1993. – 320 с.
8. *Внукова Н.М., Прутула Н.І.* Алгоритм моделювання ієрархічної структури проблем системи // Свідцтво про реєстрацію авторського права на твір, № 23706. – Київ, 2008.

Анотація. Стаття присвячена одній з найбільш соціально значимих на сьогодні проблем — підтримці підприємництва інвалідів. Розроблено напрями підтримки розвитку підприємництва інвалідів за пріоритетністю та показана ієрархічна структура державних органів для їх виконання.

Аннотация. Статья посвящена одной из наиболее социально значимых на сегодня проблем — поддержке предпринимательства инвалидов. Разработаны направления поддержания развития предпринимательства инвалидов по приоритетности и представлена иерархическая структура государственных органов для их выполнения.

Summary. The article is devoted one of most socially to the meaningful for today problem — support of enterprise of invalids. By the method of analysis of hierarchies for providing of upgrading life of invalids by creation of favorable terms for their employment and rehabilitation experts certainly how it is needed to support the enterprise of invalids and provide their employment. Yes, at distributing of budgetary facilities for support of enterprise of invalids above all things it is necessary to point them at creation of the system of the general financing of initial entrepreneurial activity of invalids, increase of legal support, in activity of businessmen of invalids and assistance development of domestic enterprise of invalids, stimulation of employment of invalids, in rural locality taking into account necessities at the market of labor and them professionally qualification will make.

It is suggested to realize achievement of the developed measures of support of enterprise of invalids on principles of interdepartmental co-operation of organs of local self-government of the Kharkiv area with public of Ukraine authorities, public organizations and noncommercial organizations of businessmen, small and middle business entities. It must be realized due to the directed work and collaboration of subjects of support invalids on all of levels of the developed hierarchical structure of cooperation of subjects support invalids.

Ключові слова: підприємництво інвалідів; соціальна інтеграція; робочі місця; державні органи.

Ключевые слова: предпринимательство инвалидов; социальная интеграция; рабочие места; государственные органы.

Key words: entrepreneurship of disabled persons; social integration; jobs; state agencies.

Стаття надійшла до редакції журналу 03.02.2009 р.